

**TAJEMNICA
ADWOKACKO-RADCOWSKA
I NOTARIALNA ORAZ INNE
ŚRODKI OCHRONY ZAUFANIA
W POSTĘPOWANIU CYWILNYM**

redakcja naukowa Sławomir Cieślak

Wolters Kluwer

**TAJEMNICA
ADWOKACKO-RADCOWSKA
I NOTARIALNA ORAZ INNE
ŚRODKI OCHRONY ZAUFANIA
W POSTĘPOWANIU CYWILNYM**

redakcja naukowa Sławomir Cieślak

Stan prawny na 14 stycznia 2022 r.

Przedmowa
Sławomir Cieślak

Słowo wstępne
Janusz Jankowski

Recenzent
Prof. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krześ

Wydawca
Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący
Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne
Violet Design

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8246-985-1

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Przedmowa	17
Słowo wstępne	21
Część I	
Ochrona tajemnicy zawodowej adwokata i radcy prawnego w sądowym postępowaniu cywilnym	23
Izabella Gil	
Pełnomocnik zawodowy (adwokat lub radca prawny) jako świadek w postępowaniu cywilnym	25
1. Wstęp	25
2. Rola pełnomocników zawodowych w postępowaniu cywilnym	26
3. Rola świadka w postępowaniu cywilnym	28
4. Rozumienie terminu „tajemnica zawodowa”	31
4.1. Zakres podmiotowy tajemnicy zawodowej	33
4.2. Zakres przedmiotowy tajemnicy zawodowej	34
4.3. Zakres temporalny tajemnicy zawodowej adwokatów i radców prawnych	36
5. Ograniczenia zachowania tajemnicy zawodowej adwokatów i radców prawnych	37

6. Adwokat lub radca prawny jako świadek – ekspert	44
7. Wnioski końcowe	45
Bibliografia	46

Krzysztof Knoppek

Problem tajemnicy adwokackiej w kontekście prawa świadka do odmowy odpowiedzi w postępowaniu cywilnym	49
1. Uwagi wprowadzające	49
2. Rozgraniczenie prawa odmowy zeznań i prawa odmowy odpowiedzi	50
3. Sytuacja procesowa i ustrojowa adwokata występującego w sprawie w charakterze świadka i w charakterze strony	51
4. Zakres przedmiotowy tajemnicy adwokackiej	55
5. Zakres podmiotowy tajemnicy adwokackiej	56
6. Problem dopuszczalności odstępstw od zachowania tajemnicy adwokackiej	60
7. Wnioski końcowe	63
Bibliografia	64

Anna Machnikowska

Tajemnica zawodowa radcy prawnego w kontekście postępowania cywilnego	65
1. Wprowadzenie	65
2. Podstawa prawna obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej radcy prawnego w postępowaniu cywilnym	68
3. Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej w postępowaniu cywilnym, w którym strona dokonała zwolnienia radcy prawnego z tajemnicy na potrzeby złożenia zeznania, oraz w postępowaniu, którego radca prawny jest stroną	86
4. Wnioski końcowe	91
Bibliografia	92

Część II**Inne środki ochrony zaufania strony do pełnomocnika profesjonalnego w postępowaniu cywilnym ..... 95****Sławomir Cieślak****Zaufanie strony a zaostrożenie rygorów procesowych stosowanych w odniesieniu do wadliwych czynności adwokatów i radców prawnych w postępowaniu cywilnym 97**

1. Wprowadzenie 97
2. Założenia wstępne 98
3. Analiza wypadków ustawowego zróżnicowania rygorów procesowych stosowanych w odniesieniu do wadliwych czynności pełnomocników profesjonalnych oraz stron niekorzystających z takiego zastępstwa 100
  - 3.1. Konsekwencje prawne wniesienia przez pełnomocnika profesjonalnego pisma procesowego dotkniętego brakami formalnymi (art. 130^{1a} k.p.c.) 100
  - 3.2. Wniosek o doręczenie wyroku z uzasadnieniem nieopłacony przez pełnomocnika profesjonalnego (art. 328 § 4 k.p.c.) 106
  - 3.3. Pouczenie strony niezastępowanej przez pełnomocnika profesjonalnego (art. 357 § 2 zdanie drugie k.p.c.) 108
  - 3.4. Sankcje stosowane w stosunku do czynności objętych przymusem adwokacko-radcowskim 110
4. Wnioski końcowe 120
- Bibliografia 121

Andrzej Jarocho**Przymus adwokacko-radcowski w postępowaniu cywilnym, czyli od przyprawców do gwarantów profesjonalizmu procesowego 123**

1. Uwagi wstępne 123
2. Adwokat i radca prawny jako profesjonalni pełnomocnicy stron w postępowaniach sądowych 125
3. Przymus radcowsko-adwokacki jako ograniczenie zdolności postulacyjnej 130

4. Przymusowe zastępstwo adwokacko-radcowskie jako kwalifikowana forma czynności procesowych	132
5. Przymus adwokacko-radcowski jako gwarancja wysokiego poziomu postępowania sądowego	133
6. Zakres stosowania przymusu adwokacko-radcowskiego w postępowaniach karnym, sądownoadministracyjnym, przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz innych	134
7. Przymus adwokacko-radcowski w Kodeksie postępowania cywilnego	138
8. Kierunki i podstawy zmian zakresu przymusu adwokacko-radcowskiego w postępowaniu cywilnym	142
9. Wnioski końcowe	145
Bibliografia	147

Marcin Kostwiński

Zastępstwo adwokata lub radcy prawnego niemogącego brać udziału w rozprawie w kontekście ochrony zaufania strony do profesjonalnego pełnomocnika	149
1. Uwagi wstępne	149
2. Stosunek łączący stronę i profesjonalnego pełnomocnika	153
3. Powinność ustanowienia zastępcy przez adwokata lub radcę prawnego	161
4. Przyczyny odroczenia rozprawy dotyczące profesjonalnego pełnomocnika	165
5. Wyłączenie możliwości ustanowienia zastępstwa przez stronę	175
6. Podsumowanie	178
Bibliografia	180

Grzegorz Sikorski

Zaufanie strony a ważne przyczyny zwolnienia od obowiązku zastępowania strony w procesie przez adwokata lub radcę prawnego ustanowionego przez sąd (art. 118 § 3 k.p.c.)	183
1. Uwagi wstępne	183
2. Pomoc prawna z urzędu uregulowana w innych niż Kodeks postępowania cywilnego aktach prawnych	185

3. Ustanowienie pełnomocnika z urzędu na gruncie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego	188
4. Zwolnienie z obowiązku obrony	189
5. Przyczyny zwolnienia z obowiązku obrony	191
6. Ocena utraty zaufania przez sąd	192
7. Działania pełnomocnika, które mogą doprowadzić w oczach klienta do utraty zaufania, w przepisach art. 118 § 5 i 6 k.p.c.	193
8. Wypowiedzenie przez stronę pełnomocnictwa pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu	194
9. Utrata zaufania jako powód do upadku pełnomocnika (obrońcy) w postępowaniach regulowanych przez inne przepisy	195
10. Działanie pełnomocnika z urzędu po zwolnieniu go z obowiązku zastępowania strony	196
11. Wnioski końcowe	197
Bibliografia	197

Szymon Śniady

Brak fiskalny wniosku o uzasadnienie orzeczenia wniesionego przez pełnomocnika	199
1. Wstęp	199
2. Znaczenie wniosku o uzasadnienie orzeczenia	200
3. Dopuszczalność zaostrożenia rygoru w zależności od podmiotu składającego wniosek o uzasadnienie	202
4. Postępowanie z wnioskiem o sporządzenie uzasadnienia dotkniętego brakami	204
5. Wnioski końcowe	207
Bibliografia	208

Tadeusz Zembrzuski

Zaufanie strony a odmowa sporządzenia przez pełnomocnika nadzwyczajnego środka zaskarżenia	209
1. Wprowadzenie	209
2. Bezwzględny przymus adwokacko-radcowski	211
3. Odmowa sporządzenia i wniesienia środka zaskarżenia	217

4. Antycypacyjna weryfikacja celowości wnoszenia środka zaskarżenia	219
5. Opinia o braku podstaw do wniesienia środka zaskarżenia	222
6. Ochrona przed arbitralnością decyzji pełnomocnika	225
7. Wykonywanie zastępstwa procesowego a zaufanie	227
8. Wnioski końcowe	228
Bibliografia	229

Sandra Zientalewicz

Kilka słów w odpowiedzi na pytanie, czy wymogi stawiane profesjonalnemu pełnomocnikowi muszą być wyższe niż stawiane stronie działającej osobiście .....

niż stawiane stronie działającej osobiście	235
1. Wprowadzenie	235
2. Czynności procesowe związane z sumiennością podejmującego je podmiotu	236
3. Czynności procesowe związane z bieżącym zaangażowaniem w przebieg postępowania	242
4. Czynności procesowe związane ze znajomością regulacji prawnych oraz praktyki orzeczniczej	246
5. Wnioski końcowe	254
Bibliografia	257

Część III

Ochrona zaufania stron do przedstawicieli wolnych zawodów prawniczych – ujęcie porównawcze .....

Lech Borzemski

Tajemnica notarialna	261
1. Zakres tajemnicy notarialnej	261
2. Zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy	263
3. Udostępnienie dokumentów zawierających informacje objęte tajemnicą	269
4. Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa składane przez notariusza	272
5. Fizyczne bezpieczeństwo dokumentu notarialnego	273
Bibliografia	274

Radosław Olszewski

Wybrane zagadnienia tajemnicy adwokackiej, radcowskiej i notarialnej w postępowaniu karnym	275
1. Tajemnica zawodowa w postępowaniu karnym – zagadnienia wstępne	275
2. Zwalnianie z tajemnicy zawodowej w postępowaniu karnym	277
3. Tajemnica obrończa	283
4. Związanie tajemnicą zawodową osoby pociąganej do odpowiedzialności karnej lub dyscyplinarnej	284
5. Wnioski końcowe	286
Bibliografia	289

Jarosław Pączek

Orzeczenie angielskiego Sądu Najwyższego z 27.11.2020 r. [2020] UKSC 48, Lord Reed, Lord Hodge, Lady Black, Lord Lloyd-Jones, Lady Arden w sprawie Halliburton przeciwko Chubb	
Tajemnica zawodowa arbitrów – „poufne ujawnienie”, czyli nowy sposób zarządzania konfliktami interesów	291
1. Wprowadzenie	291
2. Halliburton przeciwko Chubb – przedmiot sporu i podstawy rozstrzygnięcia	295
3. Stanowisko Instytucji Arbitrażowych	303
4. Polskie przepisy dotyczące zachowania tajemnicy zawodowej arbitrów	305
5. Wnioski końcowe	312
Bibliografia	314

Tomasz Strumiłło

Poufność arbitrażu i mediacji w sprawach cywilnych	317
1. Wprowadzenie	317
2. Cel ustanowienia poufności arbitrażu i mediacji. Wartości chronione tajemnicą arbitrażu i mediacji	318
3. Podstawy normatywne poufności arbitrażu i mediacji	321
4. Zakres poufności mediacji	326
5. Zakres poufności arbitrażu – kwestie ogólne	329
6. Rodzaj postępowania arbitrażowego a jego poufność	332
7. Med-Arb	340

8. Poufność arbitrażu i mediacji a powinność ujawniania informacji dotyczących konfliktu interesów	341
9. Poufność arbitrażu i mediacji a złożenie zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa	342
10. Poufność arbitrażu a jawność postępowania sądowego związanego z postępowaniem arbitrażowym	347
11. Materialnoprawne konsekwencje naruszenia poufności arbitrażu i mediacji	354
12. Procesowe gwarancje zachowania poufności	357
13. Obowiązek zachowania poufności przez arbitra lub mediatora a tajemnica zawodowa	363
14. Podsumowanie i postulaty <i>de lege ferenda</i>	366
Bibliografia	368

Część IV

Materiały uzupełniające	373
--------------------------------------	------------

Program II Ogólnopolskiej Konferencji Aksjologicznej w Łodzi – 26.03.2021 r.	375
--	------------

Nadesłane wystąpienia przedstawicieli Patronów Honorowych Konferencji:

Wystąpienie Wiceprezesa Krajowej Rady Notarialnej – not. Tomasz Kot	381
Wystąpienie Wiceprezesa Krajowej Rady Radców Prawnych – r.pr. Ewa Gryc-Zerych	383
Wystąpienie Dziekana Okręgowej Rady Adwokackiej w Łodzi – adw. dr Sylwester Redel	385

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- k.c.** – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
- KEA** – Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu z 10.10.1998 r. – obwieszczenie Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej z 1.07.2021 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej), http://www.nra.pl/admin/wgrane_dokumenty/20210701kodeksetykiadwokackiejtekstjednolity.pdf (dostęp: 10.11.2021 r.)
- KERP** – Kodeks Etyki Radcy Prawnego – uchwała Nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z 22.11.2014 r., <https://kirp.pl/etyka-i-wykonywanie-zawodu/etyka/kodeks-etyki-radcy-prawnego/> (dostęp: 10.11.2021 r.)
- k.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2021 r. poz. 2345 ze zm.)
- k.k.s.** – ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2021 r. poz. 408 ze zm.)
- Konstytucja RP** – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.a.** – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 735 ze zm.)
- k.p.c.** – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
- k.p.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534 ze zm.)
- k.s.h.** – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1526 ze zm.)

- nowelizacja k.p.c. z 4.07.2019 r.** – ustawa z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.)
- p.p.s.a.** – ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2019 r. poz. 2325 ze zm.)
- pr.adw.** – ustawa z 26.05.1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2020 r. poz. 1651 ze zm.)
- pr.not.** – ustawa z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. z 2020 r. poz. 1192 ze zm.)
- RODO** – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.Urz. UE L 119, s. 1, ze zm.)
- u.d.i.p.** – ustawa z 6.09.2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2020 r. poz. 2176 ze zm.)
- u.k.s.c.** – ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2021 r. poz. 2257 ze zm.)
- u.r.p.** – ustawa z 6.07.1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 75 ze zm.)
- ustawa modelowa** – ustawa modelowa o międzynarodowym arbitrażu handlowym, przyjęta przez Komisję Międzynarodowego Prawa Handlowego ONZ (UNCITRAL) 21.06.1985 r., ze zm.

Publikatory, czasopisma

- Apel.-W-wa** – Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
- CzPKiNP** – Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
- HUDOC** – baza orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, dostępna na stronie internetowej ETPC: echr.coe.int
- KZS** – Krakowskie Zeszyty Sądowe
- M. Praw.** – Monitor Prawniczy
- NP** – Nowe Prawo
- ONSAiWSA** – Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i Wojewódzkich Sądów Administracyjnych
- OSA** – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
- OSNAPiUS** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Zbiór Urzędowy. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

---

OSNC	– Orzecznictwo Sądów Polskich. Izba Cywilna
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSPika	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Seria A
PiP	– Państwo i Prawo
PPC	– Polski Proces Cywilny
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
PS	– Przegląd Sądowy
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny

Organy orzekające, inne instytucje

ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
KIG	– Krajowa Izba Gospodarcza
NRA	– Naczelna Rada Adwokacka
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
SA	– sąd apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– sąd okręgowy
SR	– sąd rejonowy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
TSUE	– Trybunał Sprawiedliwości UE
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny

PRZEDMOWA

W kwietniu 2019 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego zostało powołane Centrum Badań nad Aksjologią Procedur Cywilnych przy Katedrze Postępowania Cywilnego I. Celem Centrum jest stałe dokonywanie oceny aksjologicznego uzasadnienia dla przyjętego lub projektowanego sposobu ukształtowania instytucji procesowych występujących w postępowaniach cywilnych, w tym zwłaszcza w okresach wzmożonych zmian legislacyjnych wpływających na przekształcanie modelu postępowań cywilnych w Polsce. Zainicjowanie działalności Centrum przypadło na czas uchwalenia nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 4.07.2019 r.¹, której zakres i waga sprawiły, że I Konferencja inauguracyjna działalności Centrum odbyła się w Łodzi 28.11.2019 r. i została poświęcona ocenie tej nowelizacji właśnie na płaszczyźnie aksjologicznej.

Od 2019 r. przedmiotem szczególnie intensywnego dyskursu prawnego w samorządach zawodów prawniczych jest zagadnienie ochrony tajemnicy zawodowej. W ramach owego dyskursu zwraca się uwagę na niedoskonałość aktualnie obowiązującej regulacji w tym przedmiocie i konieczność wypracowania odpowiedniego rozwiązania. Z tego powodu tematem II Konferencji Aksjologicznej (Łódź, 26.03.2021 r.) uczyniono ocenę aktualnego standardu ochrony tajemnicy zawodowej w postępowaniu cywilnym, przy czym nastąpiło to w nieco szerszym kontekście również innych niż tajemnica zawodowa środków ochrony zaufania do zawodów prawniczych. Do instytucji procesowych mających wpływ na zakres zaufania stron do ich profesjonalnych pełnomocników zaliczono: przymus

---

¹ Zob. ustawa z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.).

adwokacko-radcowski, odmowę sporządzenia przez profesjonalnego pełnomocnika nadzwyczajnego środka zaskarżenia, ważne przyczyny zwolnienia od obowiązku zastępowania strony w procesie przez adwokata lub radcę prawnego ustanowionego przez sąd oraz zaostrożenie rygorów procesowych w odniesieniu do wadliwych czynności pełnomocników profesjonalnych. Ponadto w ujęciu porównawczym zaprezentowano ochronę tajemnicy adwokackiej, radcowskiej i notarialnej w innych procedurach niż postępowanie cywilne, w tym zwłaszcza w postępowaniu karnym.

Tajemnica zawodowa stanowi jedną z najważniejszych wartości łączących się z wykonywaniem zawodów zaufania publicznego. Jest to zarazem wartość niesamoistna, która ma posłużyć do budowy zaufania między prawnikiem, który wykonuje wolny zawód, a osobą, która poszukuje u niego pomocy prawnej. Znaczenie tej wartości w sposób szczególnie jest dostrzegalne w wypadku adwokata broniącego w sprawie karnej. Adwokat występuje tu jako swego rodzaju „bufor” pomiędzy jednostką a aparatem władzy państwowej (prokuratorskiej i sądowniczej). Rola adwokata jako powiernika informacji przekazywanych przez jednostkę znacząco wzrasta w systemie totalitarnym, jednak pozostaje istotna również w systemie demokratycznym, w którym wartości tajemnicy zawodowej i ochrony zaufania zderzają się z bezpieczeństwem publicznym i finansowym państwa. Rolą samorządu zawodowego zrzeszającego pełnomocnika profesjonalnego jest zaś wspieranie go w działaniach mających na celu ochronę zaufania, które stanowi podstawę relacji łączącej go z osobą poszukującą pomocy prawnej. Brak spójności unormowania ochrony tajemnicy zawodowej w procedurze cywilnej i karnej może prowadzić do dysfunkcyjności regulacji. W szczególności obniżenie standardu ochrony tajemnicy w jednej procedurze może prowadzić w praktyce do podejmowania próby obchodzenia dalej idącej ochrony w innym postępowaniu.

W konferencji *online* wzięli udział przedstawiciele nauki prawa procesowego cywilnego, prawa procesowego karnego, prawa rzymskiego, prawa arbitrażu międzynarodowego z następujących ośrodków naukowych: Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

oraz Uniwersytetu Zielonogórskiego. Ponadto wzięli w niej czynny udział przedstawiciele samorządów zawodów prawniczych: adwokatów, radców prawnych i notariuszy.

Patronami honorowymi konferencji byli: Krajowa Rada Notarialna w Warszawie, Krajowa Izba Radców Prawnych w Warszawie, Okręgowa Rada Adwokacka w Łodzi oraz Okręgowa Rada Adwokacka we Wrocławiu. Za okazane zaufanie wyrażam serdeczne podziękowanie, mając nadzieję, że współpraca będzie kontynuowana.

Publikacja zawiera 14 rozdziałów, z których większość stanowi rozbudowaną wersję wygłoszonych na konferencji referatów. Kilka rozdziałów zostało nadesłanych przez uczestników konferencji i uzupełniają one wypowiedzi referentów podczas obrad, a czasem przedstawiają nieco inne spojrzenie na to samo zagadnienie prezentowane na konferencji. Z tego powodu kilka tekstów może dotyczyć tego samego zagadnienia.

Rozdziały zostały zamieszczone w trzech częściach. Pierwsza część zawiera trzy rozdziały dotyczące różnych aspektów ochrony tajemnicy adwokackiej i radcowskiej. Część druga obejmuje siedem rozdziałów odnoszących się do innych niż tajemnica zawodowa instytucji procesowych mających wpływ na budowę zaufania do przedstawicieli zawodów prawniczych. Trzecia część zawiera cztery rozdziały mające charakter porównawczy względem sądowego postępowania cywilnego, obejmując przedmiotem oceny ochronę tajemnicy adwokackiej, radcowskiej i notarialnej w postępowaniu karnym oraz poufność pozasądowych postępowań cywilnych, tj. arbitrażu i mediacji.

Mając nadzieję na przychylne przyjęcie niniejszej publikacji, zachęcam zainteresowanych do podjęcia współpracy przy badaniach aksjologicznych postępowania cywilnego przez przystąpienie do Sieci Naukowej Prawa Procesowego Cywilnego „PROcessUS”, działającej przy Katedrze Postępowania Cywilnego I WPiA UŁ.

*Prof. dr hab. Sławomir Cieślak
Kierownik Centrum Badań nad Aksjologią
Procedur Cywilnych Uniwersytetu Łódzkiego
Łódź, październik 2021 r.*

SŁOWO WSTĘPNE

Publikacja „Tajemnica adwokacko-radcowska i notarialna oraz inne środki ochrony zaufania w postępowaniu cywilnym” jest owocem II Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej zorganizowanej 26.03.2021 r. przez Centrum Badań nad Aksjologią Procedur Cywilnych przy Katedrze Postępowania Cywilnego I Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego. Wzięli w niej udział przedstawiciele prawie wszystkich ośrodków akademickich oraz samorządów zawodów prawniczych: adwokatów, radców prawnych i notariuszy. Po wystąpieniach przedstawicieli patronów honorowych Konferencji odbyły się trzy panele wystąpień uczestników, poświęcone kolejno: tajemnicy zawodowej i zaufaniu do reprezentantów wspomnianych zawodów prawniczych, ocenie wpływu wybranych instytucji procesowych na budowę zaufania stron do pełnomocników oraz zaufaniu do przedstawicieli zawodów prawniczych w ujęciu porównawczym. Zwraca uwagę różnorodność tematyki, co znalazło wyraz w bardzo ożywionej dyskusji po wystąpieniach prelegentów.

Pokonferencyjna publikacja nie ogranicza się do zaprezentowania wystąpień referentów, lecz ma poszerzony zakres, ponieważ jest wzbogacona o opracowania Autorów, którzy brali udział w konferencji, jednak nie wygłaszali referatów. Jest podzielona, podobnie jak program konferencji, na trzy merytoryczne części o zbliżonych, lecz nieco zmodyfikowanych tytułach.

*Prof. dr hab. Janusz Jankowski
Przewodniczący Rady Naukowej
Centrum Badań nad Aksjologią Procedur Cywilnych
Łódź, październik 2021 r.*

Część I

**OCHRONA TAJEMNICY
ZAWODOWEJ ADWOKATA
I RADCY PRAWNEGO
W SĄDOWYM
POSTĘPOWANIU CYWILNYM**

Izabella Gil

PEŁNOMOCNIK ZAWODOWY (ADWOKAT LUB RADCA PRAWNY) JAKO ŚWIADEK W POSTĘPOWANIU CYWILNYM

1. Wstęp

W ramach opracowania podjęte zostały jedynie rozważania na temat występowania adwokatów lub radców prawnych w roli świadka w postępowaniu cywilnym. Opracowanie rozpoczęto od zasygnalizowania roli adwokatów i radców prawnych jako pełnomocników w postępowaniu cywilnym, poza zakresem analizy pozostawiając udział rzeczników patentowych. Wyjaśniono, kto może być świadkiem, w jakich przypadkach świadek może odmówić złożenia zeznań lub odmówić udzielenia odpowiedzi na poszczególne pytanie. Wskazano na specyfikę czynności adwokatów lub radców prawnych, która wiąże się z koniecznością zachowania tajemnicy zawodowej.

Wybór tematyki opracowania wynika z faktu wprowadzenia zmian do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego¹ odnośnie do możliwości występowania w roli świadków osób posiadających wiadomości specjalne²,

---

¹ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.).

² Dokonanie zmiany przepisu art. 505⁷ k.p.c. na mocy art. 1 pkt 191 ustawy z 4.07.2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1469) zmieniającej nin. ustawę z dniem 7.11.2019 r. Stosownie do zmienionego przepisu art. 505⁷ § 3 k.p.c. złożenie zeznań przez świadka nie

ale przy jednoczesnym pozostawieniu niezmienionych przepisów umożliwiających składanie zeznań przez adwokatów lub radców prawnych jako świadków w postępowaniu cywilnym. Regulacja zawarta w przepisie art. 261 § 2 k.p.c. nie uwzględnia bowiem przepisów zawartych w ustawach korporacyjnych w zakresie zagwarantowania osobom, które zastępowane są przez adwokatów i radców prawnych, co do objęcia tajemnicą zawodową informacji uzyskanych w związku ze świadczeniem pomocy prawnej. Regulacja zawarta w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego pozostaje w kolizji ze specyfiką tajemnicy zawodowej adwokatów i radców prawnych, osłabiając zaufanie do tych grup zawodowych, i może powodować, że strony nie będą przekazywać pełnych informacji w obawie przed możliwością ujawnienia takich informacji podczas zeznań składanych przez zawodowego pełnomocnika w charakterze świadka. Adwokat lub radca prawny przesłuchiwany w charakterze świadka w postępowaniu cywilnym może bowiem odmówić udzielenia odpowiedzi wyłącznie na konkretne pytanie. Należy zatem rozważyć, czy dobro wymiaru sprawiedliwości może uzasadniać ujawnienie przez adwokata lub radcę prawnego tajemnicy zawodowej.

2. Rola pełnomocników zawodowych w postępowaniu cywilnym

Strona w procesie cywilnym może działać osobiście lub przez pełnomocnika procesowego. Stosownie do przepisu art. 86 k.p.c. strony i ich organy lub przedstawiciele ustawowi mogą działać przed sądem osobiście lub przez pełnomocników. Działanie pełnomocnika jest równoznaczne z działaniem samego mocodawcy (art. 95 § 2 k.c.). Zasada ta dotyczy także pełnomocnika procesowego (art. 86 k.p.c.)³. Zastępstwo strony (uczestnika) postępowania przez pełnomocnika ma zasadniczo charakter fakultatywny, tym bardziej że ustanowienie pełnomocnika zawodowego adwokata, radcy prawnego lub rzeczownika patentowego nie

---

stoi na przeszkodzie zasięgnięciu jego opinii jako biegłego, także co do faktów, o których zeznał jako świadek, nawet jeżeli uprzednio sporządził opinię na zlecenie podmiotu innego niż sąd.

³ Postanowienie SN z 20.03.2019 r., V CZ 108/18, LEX nr 2647148.

jest obowiązkowe. Sąd, dokonując pierwszego doręczenia pism procesowych – stosownie do przepisu art. 205² § 1 k.p.c. – równocześnie z doręceniem pism, o których mowa w art. 205¹ § 1 k.p.c., poucza m.in. o możliwości ustanowienia pełnomocnika procesowego.

„Pełnomocnictwo jest oświadczeniem woli upoważniającym określoną osobę do działania w imieniu i ze skutkiem dla reprezentowanego. Z zasady granice umocowania pełnomocnika określa mocodawca w oświadczeniu o udzieleniu pełnomocnictwa (art. 96 k.c.). W wypadku pełnomocnictwa procesowego zakres umocowania określa ustawa (art. 91 k.p.c.), która nie wyklucza możliwości jego ograniczenia ani innych zmian zakresu umocowania, wymagających jednak ujęcia w treści pełnomocnictwa (art. 92 k.p.c.). Pełnomocnictwo procesowe kształtuje autonomiczny stosunek prawny, którego istotnym elementem jest stosunek zewnętrzny zachodzący pomiędzy pełnomocnikiem a sądem i drugą stroną procesu (uczestnikiem postępowania), normowany przepisami prawa procesowego o charakterze bezwzględnie obowiązującym. Pełnomocnictwo to wywołuje skutki tylko dla niego właściwe, a istotne warunki określające jego udzielenie wynikają z przepisów prawa procesowego. Zasada ustanawiania pełnomocnika według swobodnego uznania strony (art. 86 k.p.c.) doznaje w pewnych wypadkach ograniczenia. Może ono polegać na wyłączeniu działania przez stronę osobiście przez wprowadzenie obowiązkowego zastępstwa (art. 87¹ k.p.c.) albo na ograniczeniu swobody wyboru pełnomocnika przez określenie kręgu podmiotów mogących być pełnomocnikami procesowymi (art. 87 § 1 k.p.c.), przy uwzględnieniu dodatkowych upoważnień dotyczących pewnych kategorii spraw, wymienionych w art. 87 § 2–6 k.p.c. oraz w przepisach o postępowaniach odrębnych⁴. Obowiązkowe zastępstwo procesowe i wprowadzenie przymusu adwokacko-radcowskiego powoduje ograniczenie zdolności postulacyjnej stron, czyli zdolności do osobistego samodzielnego działania w postępowaniu przez dany podmiot⁵.

⁴ Postanowienie SN z 12.02.2019 r., II UK 484/17, LEX nr 2618530.

⁵ T. Chauvin, *Reprezentacja a sprawiedliwość proceduralna* [w:] *Etyka prawnicza. Stanowiska i perspektywy* 2, red. K. Izdebski, P. Skuczyński, Warszawa 2011, s. 178.

W związku z tym, że pełnomocnik procesowy działa w cudzym imieniu i na cudzy rachunek, jego zasadniczą rolą jest ochrona interesów strony, którą reprezentuje, posiadając informacje objęte tajemnicą zawodową.

3. Rola świadka w postępowaniu cywilnym

Przepisy regulujące przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka w postępowaniu cywilnym zostały zawarte w art. 259–277 oraz w art. 242¹, 242² i 505⁷ k.p.c. Zeznania świadka stanowią jeden ze środków dowodowych, za pomocą których możliwe jest wykazanie twierdzeń o faktach. Ten środek dowodowy zalicza się w literaturze przedmiotu do dowodów o charakterze osobowym, ale jednocześnie traktowany jest jako dowód w znaczeniu pojęciowym, ponieważ zeznania świadków wyrażają treść pojęciową⁶. Dowód z zeznań świadków, jak i pozostałe środki dowodowe powinny być oceniane przez sąd rozstrzygający merytorycznie sprawę na podstawie przepisu art. 233 k.p.c.

W roli świadka może występować tylko osoba fizyczna. Rola ta sprowadza się do złożenia zeznań o faktach, o których posiada informację i może tę wiedzę przekazać. Informacja o faktach może zostać przez świadka uzyskana w sposób bezpośredni – na podstawie własnych obserwacji⁷, lub w sposób pośredni, a więc na podstawie relacji innych osób (tzw. świadek ze słyszenia)⁸.

Jedynie w doktrynie została podjęta próba zdefiniowania świadka – jako osoby, która została wezwana przez organ procesowy do przekazania mu w trybie procesowego przesłuchania posiadanych przez siebie wiadomości o badanym przez organ procesowy fakcie, spełniająca określone w ustawie warunki do wystąpienia w tej roli⁹. Za świadka należy uznać

---

⁶ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych. Komentarz praktyczny z orzecnictwem. Wzory czynności sądowych i pism procesowych*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, Warszawa 2015, s. 562.

⁷ K. Knoppek, *Pojęcie świadka w znaczeniu procesowym*, „Palestra” 1982/4–5, t. 26, s. 20.

⁸ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 515.

⁹ K. Knoppek, *Pojęcie świadka...*, s. 23.

osobę fizyczną, która ma albo powinna mieć informacje o faktach, które będą podstawą ustaleń w toku prowadzonego postępowania rozpoznawczego przez sąd¹⁰.

Natomiast przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie definiują, kogo należy uznać za świadka, lecz jedynie określają w przepisie art. 259 enumeratywny katalog podmiotów, które nie mogą występować w roli świadka. Stosownie do przedmiotowego przepisu świadkami nie mogą być:

- 1) osoby niezdolne do spostrzegania lub komunikowania swych spostrzeżeń;
- 2) wojskowi i urzędnicy niezwolnieni od zachowania w tajemnicy informacji niejawnych o klauzuli „zastrzeżone” lub „poufne” oraz osoby zobowiązane do zachowania tajemnicy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli ich zeznanie miałyby być połączone z jej naruszeniem;
- 3) przedstawiciele ustawowi stron oraz osoby, które mogą być przesłuchane w charakterze strony jako organy osoby prawnej lub innej organizacji mającej zdolność sądową;
- 4) współuczestnicy jednolici.

Przy czym współuczestnik sporu, niebędący współuczestnikiem jednolitym, może być świadkiem co do faktów dotyczących wyłącznie innego współuczestnika (art. 260 k.p.c.). Ponadto mediator nie może być świadkiem co do faktów, o których dowiedział się w związku z prowadzeniem mediacji, chyba że strony zwolnią go z obowiązku zachowania tajemnicy mediacji (art. 259¹ k.p.c.).

W doktrynie wyróżnia się świadka w znaczeniu procesowym (formalnym) oraz w znaczeniu faktycznym (materialnym)¹¹. Świadkiem w znaczeniu procesowym będzie osoba, która została przez organ prowadzący postępowanie wezwana do złożenia zeznań¹², ale nie zawsze taka osoba

¹⁰ K. Ziemianin, *Dowód z zeznań świadka w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2019, s. 58.

¹¹ K. Knoppek, *Pojęcie świadka...*, s. 20.

¹² W. Miszewski, *Proces cywilny w zarysie. Część pierwsza*, Warszawa–Łódź 1946, s. 166.

będzie posiadała informację o faktach, które miałyby zostać ustalone na podstawie jej zeznań. Z kolei za świadka w znaczeniu materialnym uważa się osobę, która posiada informacje o faktach¹³ (na podstawie własnych spostrzeżeń lub w sposób pośredni).

Zgodnie z przepisem art. 261 § 1 k.p.c. nikt nie ma prawa odmówić zeznań w charakterze świadka z wyjątkiem małżonków stron, ich wstępnych, zstępnych i rodzeństwa oraz powinowatych w tej samej linii lub stopniu, jak również osób pozostających ze stronami w stosunku przysposobienia. Prawo odmowy zeznań trwa po ustaniu małżeństwa lub rozwiązaniu stosunku przysposobienia. Jednakże odmowa zeznań nie jest dopuszczalna w sprawach o prawa stanu z wyjątkiem spraw o rozwód. Zasadniczo zatem świadek, który został wezwany do złożenia zeznań, zobligowany jest do ich złożenia z wyłączeniem przypadków, kiedy na mocy przepisów ustawy ma możliwość odmowy złożenia zeznań. Konsekwencje naruszenia powyższego obowiązku są dość istotne; za nieuzasadnioną odmowę zeznań lub przyrzeczenia sąd, po wysłuchaniu obecnych stron co do zasadności odmowy, skáže bowiem świadka na grzywnę (art. 276 § 1 k.p.c.). Niezależnie od powyższej grzywny sąd może nakazać aresztowanie świadka na czas nieprzekraczający tygodnia. Sąd uchyla areszt, jeżeli świadekłoży zeznanie lub przyrzeczenie albo jeżeli sprawę ukończono w instancji, w której dowód z tego świadka został dopuszczony (art. 276 § 2 k.p.c.).

Stosownie do art. 262 k.p.c. sąd w wezwaniu kierowanym do świadka powinien wskazać: imię, nazwisko i zamieszkanie wezwanego, miejsce i czas przesłuchania, nazwiska stron i przedmiot sprawy oraz zwięzłą osnovę przepisów o karach za pogwałcenie obowiązków świadka, a ponadto o zwrocie wydatków koniecznych, związanych ze stawiennictwem do sądu, oraz o wynagrodzeniu za utratę zarobku. W takim wezwaniu należy także zamieścić informację o treści przepisu art. 261 k.p.c. dotyczącym prawa odmowy zeznań i prawa odmowy udzielenia odpowiedzi na zadane pytanie.

---

¹³ K. Ziemanin, *Dowód z zeznań świadka...*, s. 56.

4. Rozumienie terminu „tajemnica zawodowa”

Prawo prywatności jest zagwarantowane w polskim systemie prawnym konstytucyjnie, albowiem stosownie do art. 49 Konstytucji RP zapewnia się wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się. Ich ograniczenie może nastąpić jedynie w przypadkach wskazanych w ustawie i w sposób w niej określony. Ochrona tajemnicy komunikowania się polega na objęciu ochroną nadawcy z określonym odbiorcą i oznacza zakaz domagania się ujawnienia treści przekazanego komunikatu, osoby odbiorcy i nadawcy treści, jak też ochronę przed ingerencją w proces komunikowania się¹⁴.

Zanim zostanie ustalone, jak należy rozumieć pojęcie tajemnicy zawodowej, należy określić, co oznacza termin „tajemnica”. Według *Słownika języka polskiego* tajemnica to: 1) sekret; 2) nieujawnianie czegoś; 3) wiadomość, której poznanie lub ujawnienie jest zakazane przez prawo; 4) rzecz, której się nie rozumie lub nie umie wyjaśnić; 5) najlepszy lub jedyny sposób na osiągnięcie czegoś¹⁵. Natomiast termin „tajemnica zawodowa” już literalnie wskazuje, że chodzi o zachowanie tajemnicy w związku z wykonywaniem zawodu (określonej profesji). Tajemnica zawodowa polega zatem na nieujawnianiu informacji uzyskanych w związku z wykonywaniem czynności zawodowych. W definicjach tajemnicy wyróżnia się dwa elementy składowe: zakaz ujawniania informacji oraz ograniczenie w dostępie do danej wiadomości, co oznacza, że dana informacja nie jest dostępna ogółowi¹⁶. Przedmiotem tajemnicy zawodowej mogą być zarówno tajemnice prywatne, a więc informacje na temat prywatnego życia konkretnej osoby, jak i tajemnice związane z wykonywaniem zawodu, takie jak np. informacje o funkcjonowaniu organizacji, których ujawnienie może narazić ją na szkodę¹⁷. W literaturze wyraża-

¹⁴ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2009.

¹⁵ *Słownik języka polskiego*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/tajemnica;2528548.html> (dostęp: 15.09.2021 r.).

¹⁶ *Encyklopedia Zarządzania*, hasło: Tajemnica zawodowa, mfiles.pl (dostęp: 15.09.2021 r.).

¹⁷ M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym*, Kraków 2007, s. 23.

ne jest stanowisko, że tajemnicą zawodową objęte są wszystkie utworzone w procesie udzielania porady prawnej dokumenty, a także całość korespondencji, która powstała w związku ze świadczoną usługą¹⁸. Należy podzielić stanowisko, że nie będą objęte tajemnicą zawodową informacje uzyskane nawet przez zawodowego pełnomocnika (adwokata lub radcę prawnego), które uzyskał bez związku z wykonywaniem zawodowych czynności¹⁹.

W odniesieniu do zawodów zaufania publicznego²⁰, do których zalicza się wykonywanie zawodu adwokata oraz radcy prawnego, ze względu także na pełnioną przez nich funkcję społeczną, wskazuje się na różne elementy składające się na rozumienie tajemnicy zawodowej. W szczególności: 1) oparcie na istniejącym stosunku zaufania pomiędzy prawnikiem a klientem²¹; 2) sankcja moralna lub prawna za ujawnienie tajemnicy zawodowej²²; 3) zakaz ujawniania. Ten właśnie element ma istotne znaczenie w aspekcie dopuszczalności tematyki opracowania.

Określając rozumienie tajemnicy zawodowej, należy brać pod uwagę zakres nie tylko przedmiotowy lecz także podmiotowy i czasowy jej obowiązywania.

---

¹⁸ T. Jaroszyński, A. Sękowska, P. Skuczyński, *Kodeks etyki radcy prawnego: komentarz*, Warszawa 2018, s. 70–71.

¹⁹ K. Mikołajczak-Gaj, *Prawnicze role zawodowe a charakter obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej* [w:] *Etyka prawnicza. Stanowiska i perspektywy 2*, red. K. Izdebski, P. Skuczyński, Warszawa 2011, s. 245.

²⁰ Na temat zawodu zaufania publicznego por. K. Lubiński, *Konstytucyjne pojęcie zawodu zaufania publicznego* [w:] *Aequitas squitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75 urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014, s. 275 i n.; H. Izdebski, *Zawody prawnicze jako zawody zaufania publicznego* [w:] *Etyka zawodów prawniczych. Etyka prawnicza*, red. H. Izdebski, P. Skuczyński, Warszawa 2006, s. 45; P. Sarnecki, *Pojęcie zawodu zaufania publicznego (art. 17 ust. 1) na przykładzie adwokatury* [w:] *Konstytucja. Wybory. Parlament. Studia ofiarowane Zdzisławowi Jaroszowi*, red. L. Garlicki, Warszawa 2005, s. 155.

²¹ R. Tokarczyk, *Etyka prawnicza*, Warszawa 2005, s. 82–83.

²² R. Tokarczyk, *Etyka prawnicza*, s. 83–84.

4.1. Zakres podmiotowy tajemnicy zawodowej

Ustalając zakres podmiotowy tajemnicy zawodowej adwokata i radcy prawnego, należy zwrócić uwagę, że obowiązek zachowania tajemnicy spoczywa nie tylko na nich, lecz także na innych podmiotach uczestniczących w pozyskiwaniu informacji objętych tajemnicą zawodową, a mianowicie na aplikantach oraz pełnomocnikach substytucyjnych.

Pewne wątpliwości wzbudza natomiast objęcie tajemnicą zawodową także pracowników kancelarii adwokackich lub radcowskich²³. W przypadku adwokatów – stosownie do § 19 ust. 4 Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu²⁴: „Adwokat zobowiąże swoich współpracowników i personel oraz wszelkie osoby zatrudnione przez niego podczas wykonywania działalności zawodowej do przestrzegania obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej”. Taki jednak obowiązek nie spoczywa na radcach prawnych, gdyż stosownie do art. 22 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego „radca prawny powinien wyraźnie zobowiązać osoby współpracujące z nim przy wykonywaniu czynności zawodowych do zachowania poufności w zakresie objętym jego tajemnicą zawodową, wskazując na ich odpowiedzialność prawną związaną z ujawnieniem tajemnicy zawodowej”²⁵. A zatem w przypadku radców prawnych obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej spoczywa na osobach współpracujących, a nie na osobach zatrudnionych w kancelarii. Na niepełność ochrony tajemnicy zawodowej wobec powyższej regulacji zwracano uwagę i postulowano zmianę już w 2011 r.²⁶, ale powyższa regulacja nie została zmieniona, pomimo zmian Kodeksu Etyki Radcy Prawnego odnośnie do nałożenia obowiązków w zakresie zabezpieczenia dokumentów zawierających informacje poufne (por. art. 23 KERP).

²³ M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa...*, s. 20.

²⁴ Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu z 10.10.1998 r. – obwieszczenie Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej z 1.07.2021 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej), http://www.nra.pl/admin/wgrane_dokumenty/20210701kodeksetykiadwokackiejtekst-jednolity.pdf (dostęp: 10.11.2021 r.).

²⁵ Kodeks Etyki Radcy Prawnego – uchwała Nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z 22.11.2014 r., <https://kirp.pl/etyka-i-wykonywanie-zawodu/etyka/kodeks-etyki-radczy-prawnego/> (dostęp: 10.11.2021 r.).

²⁶ K. Mikołajczak-Gaj, *Prawnicze role zawodowe...*, s. 245.

4.2. Zakres przedmiotowy tajemnicy zawodowej

Zakres przedmiotowy obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej przez adwokata lub radcę prawnego wynika z treści informacji, jakie pozyskał w związku z udzielaniem pomocy prawnej. Stosownie do art. 15 ust. 1 KERP radca prawny jest obowiązany zachować w tajemnicy wszystkie informacje dotyczące klienta i jego spraw, ujawnione radcy prawnemu przez klienta bądź uzyskane w inny sposób w związku z wykonywaniem przez niego jakichkolwiek czynności zawodowych, niezależnie od źródła tych informacji oraz formy i sposobu ich utrwalenia (tajemnica zawodowa). Ponadto tajemnica zawodowa obejmuje wszelkie tworzone przez radcę prawnego dokumenty oraz korespondencję radcy prawnego z klientem i osobami uczestniczącymi w prowadzeniu sprawy – powstałe dla celów związanych ze świadczeniem pomocy prawnej (art. 15 ust. 2 KERP). Tajemnicą zawodową objęte są także informacje ujawnione radcy prawnemu przed podjęciem przez niego czynności zawodowych, jeżeli z okoliczności sprawy wynika, że ujawnienie nastąpiło dla potrzeb świadczenia pomocy prawnej i uzasadnione było oczekiwaniami, iż radca prawny będzie ją świadczył (art. 15 ust. 3 KERP).

Zagadnienie przestrzegania tajemnicy zawodowej przez radców prawnych jako obowiązku było przedmiotem analizy Trybunału Konstytucyjnego, który wyraził stanowisko, zgodnie z którym „(...) na poziomie ustawodawstwa zwykłego tajemnica zawodowa radcy prawnego została ukształtowana w kategoriach obowiązku. Jest to obowiązek ustawowy; sankcją za jego naruszenie jest nie tylko cywilnoprawna odpowiedzialność wobec klienta, ale także – na wniosek pokrzywdzonego – sankcja karna. Obowiązek ten, w ocenie Trybunału, jest nierozzerwalnie związany właśnie z pełnieniem przez radcę prawnego funkcji zaufania publicznego. Jego istnienie, obwarowane sankcją karną, stanowi dla osób poszukujących pomocy prawnej gwarancję poufności”²⁷.

Z kolei w przypadku adwokatów – zgodnie z § 19 ust. 1 KEA – są oni zobowiązani zachować w tajemnicy oraz zabezpieczyć przed ujawnieniem lub niepożądanym wykorzystaniem wszystko, o czym dowiedzieli

²⁷ Wyrok TK z 22.11.2004 r., SK 64/03, OTK-A 2004/10, poz. 107.

się w związku z wykonywaniem obowiązków zawodowych. Tajemnicą adwokacką objęte są znajdujące się w aktach adwokackich materiały, a nadto wszystkie wiadomości, notatki i dokumenty dotyczące sprawy uzyskane od klienta oraz innych osób, niezależnie od miejsca, w którym się znajdują (§ 19 ust. 2 i 3 KEA).

W judykaturze wyrażono następujące stanowisko: „Tajemnica adwokacka rozciąga się zatem na okoliczności związane z udzielaniem pomocy prawnej i chroni zaufanie, jakim obdarzył pełnomocnika podmiot korzystający z pomocy adwokackiej, a innych wiadomości adwokata nie obejmuje. Rozróżnienia wymagają wypadki, w których dana osoba występuje jako adwokat, realizując swe określone ustawowo zadania na rzecz innego podmiotu (osoby) i te, gdy uczestniczy w obrocie prawnym zachowując tytuł zawodowy, a nawet posługując się nim, jednak nie realizując tej roli. Tajemnica adwokacka nie obejmuje też czynności technicznych, związanych z prowadzeniem kancelarii jak podział czynności między pracowników lub aplikantów, obieg dokumentów, ewidencji korespondencji itp.”²⁸.

Przestrzeganie tajemnicy zawodowej należy zatem niewątpliwie do podstawowych obowiązków adwokatów oraz radców prawnych, stanowiąc podstawę etyki wykonywania tych zawodów²⁹. Od lat istnieje spór w doktrynie odnośnie do zakresu tego obowiązku, a w szczególności, czy obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej ma charakter bezwzględnie obowiązujący (tj. zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej nie jest możliwe), czy ma charakter względny (a więc w pewnych przypadkach możliwe jest odstąpienie od tego obowiązku)³⁰. Jak bowiem podkreślał Trybunał Konstytucyjny: „Interes osób korzystających z pomocy prawnej, nawet sfera ich prywatności «udostępniiona» prawnikowi, mogą znaleźć się w konflikcie z innymi dobrami, również zasługującymi na ochronę, w szczególności dotyczącymi interesu całego społeczeństwa.

²⁸ Postanowienie SA w Krakowie z 14.11.2017 r., II AKz 432/17, LEX nr 2402517.

²⁹ W kwestii zasad etyki radców prawnych por. A. Kras, *Zasady etyki radcy prawnego w kontekście wykonywania zawodu zaufania publicznego a gwarancje konstytucyjne* [w:] *Konstytucjonalizacja postępowania cywilnego*, red. Ł. Błaszczak, Wrocław 2015, s. 323 i n.

³⁰ K. Mikołajczak-Gaj, *Prawnicze role zawodowe...*, s. 244.

(...) konflikt taki zachodzi w szczególności w związku z wykonywaniem przez państwo jednej z jego podstawowych funkcji, a mianowicie – sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości. Jak wiadomo, wszystkie regulacje dotyczące procedur przewidują obowiązek wystąpienia w charakterze świadka. (...) Konflikt między sferą życia prywatnego a obowiązkiem składania zeznań może ujawnić się w przypadku każdej osoby wezwanej jako świadek. Tego rodzaju sprzeczność interesów musi być jednak co do zasady rozstrzygnięta w płaszczyźnie moralnej. Inaczej przedstawia się sytuacja, gdy jako świadek ma wystąpić prawnik będący powiernikiem cudzej tajemnicy. Złożenie zeznań co do okoliczności objętych tajemnicą zawodową pozostaje w wyraźnej sprzeczności z obowiązkiem wynikającym z przepisów regulujących wykonywanie zawodu. Konflikt ten ma więc charakter prawny: z jednej strony istnieje bowiem prawny obowiązek zachowania tajemnicy, z drugiej strony – prawny obowiązek składania zeznań³¹. Pomimo tak wyraźnego zaznaczenia przez Trybunał konfliktu występującego pomiędzy obowiązkiem zachowania tajemnicy zawodowej a dobrem wymiaru sprawiedliwości nadal ten problem nie został uregulowany w sposób zapewniający ochronę interesów osób, które przekazały informacje zawodowym pełnomocnikom.

4.3. Zakres temporalny tajemnicy zawodowej adwokatów i radców prawnych

Najmniej kontrowersyjna jest kwestia obowiązywania w czasie zachowania przez adwokatów i radców prawnych tajemnicy zawodowej, została bowiem uregulowana w aktach prawnych dotyczących statusu prawnego obu zawodów prawniczych.

Stosownie do przepisu art. 6 ust. 2 u.p.a.³² obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie może być ograniczony w czasie. W myśl natomiast przepisu art. 3 ust. 4 u.r.p.³³ obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie może być ograniczony w czasie.

³¹ Wyrok TK z 22.11.2004 r., SK 64/03, OTK-A 2004/10, poz. 107.

³² Ustawa z 26.05.1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2020 r. poz. 1651 ze zm.).

³³ Ustawa z 6.07.1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 75 ze zm.).

Oprócz powyższej ustawowej regulacji prawnej zakres temporalny zachowania tajemnicy zawodowej został uregulowany w aktach określających zasady etyki obu zawodów. Zgodnie z § 19 ust. 7 KEA obowiązek przestrzegania tajemnicy zawodowej jest nieograniczony w czasie. Podobna regulacja odnosi się do radców prawnych, albowiem w myśl art. 17 KERP obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie może być ograniczony w czasie i istnieje również po zaprzestaniu wykonywania zawodu.

5. Ograniczenia zachowania tajemnicy zawodowej adwokatów i radców prawnych

Jednym z instrumentów prawnych pozwalających na ochronę tajemnicy zawodowej profesjonalnych pełnomocników (adwokatów lub radców prawnych) jest zachowanie w tajemnicy informacji, które uzyskali w związku z udzielaniem pomocy prawnej. Niestety w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego nie ma regulacji, która wyłączałaby dopuszczalność przesłuchania jako świadka adwokata lub radcy prawnego, który działał w innym postępowaniu lub poza postępowaniem jako pełnomocnik danej strony procesu lub uczestnika postępowania nieprocesowego. Natomiast w postępowaniu karnym, stosownie do przepisu art. 178 k.p.k., nie wolno przesłuchiwać jako świadków obrońcy albo adwokata lub radcy prawnego działającego na podstawie przepisu art. 245 § 1 k.p.k. co do faktów, o których dowiedział się, udzielając porady prawnej lub prowadząc sprawę. Przedmiotowa regulacja wprowadza zatem zakaz przeprowadzania dowodu w przypadku, kiedy pełnomocnik miałby wypowiadać się co do faktów, o których dowiedział się, udzielając porady prawnej lub uczestnicząc w postępowaniu. W odniesieniu do przepisu art. 178 k.p.k. w judykaturze wyrażono stanowisko, że chodzi o wszelkiego rodzaju fakty w związku z działaniem jako pełnomocnik danej strony³⁴. Przedmiotowa regulacja stanowi instrument prawny gwarantujący zachowanie tajemnicy zawodowej. Analogiczna regulacja prawna nie występuje w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego. Stosownie bowiem do art. 261 § 2 k.p.c. świadek może odmówić odpowiedzi na zadane mu pytanie, jeżeli zeznanie mogłoby narazić jego lub jego bliskich, wymienionych

³⁴ Postanowienie SA w Krakowie z 10.05.2000 r., II AKz 96/00, LEX nr 41723.

w paragrafie poprzedzającym, na odpowiedzialność karną, hańbę lub dotkliwą i bezpośrednią szkodę majątkową albo jeżeli zeznanie miało być połączone z pogwałceniem istotnej tajemnicy zawodowej. A zatem zawodowy pełnomocnik może zostać przesłuchany w charakterze świadka, może jednak odmówić odpowiedzi na zadane mu pytanie, jeżeli zeznanie miało być połączone z pogwałceniem istotnej tajemnicy zawodowej. Jak wynika z powyższego, uchylenie się od odpowiedzi na zadane pytanie odnosi się wyłącznie do rzeczywistego naruszenia istotnej tajemnicy zawodowej pełnomocnika. Adwokat lub radca prawny może zostać przesłuchany w charakterze świadka co do faktów, o których dowiedział się, udzielając porady prawnej lub uczestnicząc w postępowaniu. W odniesieniu do zawodowych pełnomocników w postępowaniu cywilnym nie wprowadzono zatem zakazów dowodowych. Zawodowego pełnomocnika w charakterze świadka może zgłosić zarówno strona, którą pełnomocnik reprezentował, jak i przeciwnik procesowy. Występowanie w charakterze świadka pełnomocnika, który zastępuje stronę w postępowaniu cywilnym, wiąże się z różnymi trudnościami w zakresie prawidłowego wykonywania funkcji pełnomocnika procesowego i zastępowania w prowadzonym z jego udziałem postępowaniu.

Czy jednak brak przepisów zawartych w Kodeksie postępowania cywilnego oznacza, że zawodowy pełnomocnik będzie musiał zeznawać, a w konsekwencji naruszyć tajemnicę zawodową? Należy zweryfikować, czy ustawy ustrojowe dotyczące zawodowych pełnomocników nie wprowadzają szczególnych regulacji w tym zakresie.

Stosownie do przepisu art. 6 ust. 1 pr.adw. adwokat obowiązany jest zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się w związku z udzielaniem pomocy prawnej. Powyższy obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie może być ograniczony w czasie (art. 6 ust. 2 pr.adw.). Adwokata nie można zwolnić od obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej co do faktów, o których dowiedział się, udzielając pomocy prawnej lub prowadząc sprawę (art. 6 ust. 3 pr.adw.).

Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie dotyczy informacji:

- 1) udostępnianych na podstawie przepisów o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu;

- 2) przekazywanych na podstawie przepisów rozdziału 11a działu III ustawy z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2021 r. poz. 1540 ze zm.) – w zakresie określonym tymi przepisami (art. 6 ust. 4 pr.adw.).

Jak zatem należy interpretować powyższe regulacje? Czy złożenie zeznań przez adwokata w sprawie cywilnej może być uznane za naruszenie obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej, a w konsekwencji podstawę do uznania, że doszło do popełnienia przewinienia dyscyplinarnego określonego w art. 80 w zw. z art. 5, art. 6 ust. 1 pr.adw. oraz § 4, § 8 i § 19 ust. 1 KEA? Kwestią zasadniczą dla rozstrzygnięcia, czy doszło do naruszenia tajemnicy adwokackiej, jest ustalenie, czy informacje, które miałyby stanowić treść składanych zeznań, były objęte zakresem tajemnicy adwokackiej. Ponadto należałoby ustalić, czy w aspekcie odpowiedzialności dyscyplinarnej nie powinno się brać pod uwagę interesu reprezentowanych przez adwokata klientów, jak też wyrażenie przez nich zgody na złożenie przez adwokata zeznań w sprawie cywilnej czy to, jakie okoliczności były ujawnione w trakcie zeznań adwokata. Wydaje się bowiem, że w sytuacji, kiedy fakty, które zostały ujawnione, nie pozostają w bezpośrednim związku z udzielaniem pomocy jako obrońcy w postępowaniu, a miały charakter poboczny, który nie wiązał się bezpośrednio z udzielaniem pomocy prawnej, to ujawnienie takich faktów nie będzie stanowić naruszenia tajemnicy zawodowej. „W orzekaniu o tajemnicy adwokackiej (radcowskiej) konieczne jest oddzielenie informacji, które adwokat (radca) uzyskał świadcząc pracę, czy obsługując podmiot gospodarczy w sposób stały, od tych, które uzyskał w związku z udzielaniem porady prawnej lub prowadzeniem sprawy objętej tajemnicą zawodową”³⁵.

W orzeczeniach sądów dyscyplinarnych odnośnie do zagadnienia zwolnienia z tajemnicy zawodowej wyrażane są stanowiska, że podmiot udzielający pełnomocnictwa nie posiada uprawnień do zwolnienia od obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej, dlatego pełnomocnik powinien korzystać z prawa odmowy odpowiedzi na pytanie. W jednym

---

³⁵ Postanowienie SA w Krakowie z 14.11.2017 r., II AKz 432/17, LEX nr 2402517, a także wyrok TK z 22.11.2004 r., SK 64/03, OTK-A 2004/10, poz. 107.